

Akademik Amaçlar İçin Türkçe Öğretimi -Kuram ve Uygulama-

Editör: Burak TÜFEKIOĐLU

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Burak TÜFEKÇİOĞLU

AKADEMİK AMAÇLAR İÇİN TÜRKÇE ÖĞRETİMİ
Kuram ve Uygulama

ISBN 978-625-7228-32-9

DOI 10.14527/9786257228329

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Aralık 2020, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler - Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

*“Dünya'da her şey için, maddiyat için,
ma'neviyât için, hayât için, muvaffakiyet için
en hakikî mürşid ilimdir, fendir. İlim ve
fennin hâricinde mürşid aramak gaflettir,
cehâlettir, dalâlettir.”*

Gazi Mustafa Kemal Atatürk (22.09.1924)

ÖN SÖZ

Ülkemize eğitim amacıyla gelen uluslararası öğrencilerin sayısında, üniversitelerimizin uluslararasılaşma politikaları ve Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının koordinasyonu ile her geçen yıl artış görülmektedir. Bu öğrenciler, yerleştirdikleri üniversitelerin Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezlerinde genel Türkçe dersleri olarak ilgili fakülte ve enstitülere yönlendirilmektedirler. Ancak sosyal iletişim amaçlı genel Türkçe derslerinin, bu öğrencilerin fakülte ve enstitülerdeki derslerde karşılaştıkları akademik ortamlardaki Türkçe ihtiyaçlarını yeterli düzeyde karşılayamadığı görülmektedir. Bu nedenle üniversitelerimizde 2018 yılından itibaren uluslararası öğrenciler için, genel iletişim amaçlı Türkçe öğretiminden sonra akademik ortamlardaki iletişimlerini kolaylaştırmak amacıyla akademik Türkçe dersleri verilmektedir. Bu derslerle birlikte araştırmacıların “akademik Türkçe” kavramına ilgisi ve bu ilgiye bağlı olarak, akademik Türkçe yayınlarının sayısı artmaya başlamıştır. Ancak akademik Türkçe eğitimi, yalnızca yabancı dil olarak verilen Türkçe dersleriyle sınırlı değildir. Ana dilindeki eğitimlerde öğrenciler özellikle akademik okuryazarlık becerisi kapsamında, ortaokuldan itibaren yoğun bir şekilde akademik Türkçeyle karşılaşmaktadırlar. Bu nedenle akademik Türkçeyi, Türkçenin edimbilimsel amaçlara göre çeşitlenen bir varyantı olarak düşünmek yerinde olacaktır.

Bu çalışmada akademik Türkçe, yabancı dil olarak öğretiminde ders uygulamaları ve değerlendirmeleri bakımından, anadili eğitimi kapsamında ise akademik dilin tanımı, kapsamı ve farklı Türkçe disiplinlerle ilişkisi açısından ele alınmış, mevcut durum hakkında betimleme yapma ve gelecek çalışmalar için öneriler sunma amaçlanmıştır. On yedi bölümden oluşan kitapta, ilk bölümde Türkçe bilimsel yayınların oluşturulma aşaması, kullanılan dil ve karşılaşılan sorunlar üzerine genel bir değerlendirme yer almaktadır. İkinci bölümde yurt dışı alanyazın kapsamında akademik dilin tanımı ve kapsamı belirtilmiştir. Üçüncü bölümde özel amaçlı dil eğitimi ve bu kapsamda akademik Türkçe öğretiminin konumu hakkında bilgi verilmiştir. Akademik Türkçe öğretiminin, meslek amaçlı dil eğitimi gibi uygulamaları kapsayan özel amaçlı dil eğitimiyle ilişkisi ve farkı, bu bölümde araştırma konusu yapılmıştır.

Akademik Türkçe eğitimi yapılan sınıflarda, bütüncül bir yaklaşımla farklı alanlardan gelen öğrencilerin bir arada bulunduğu bilinmektedir. Böyle ortamlarda yürütülen akademik Türkçe derslerinde disiplinlerarası bütünleştirme yaklaşımları, disiplinlerarasılık ve çok disiplinlilik kavramları önem taşımaktadır. Bu kapsamda dördüncü bölüm, yabancı dil olarak Türkçe öğretimindeki uygulamalara katkı sağlayacağı gibi, ana dili eğitiminde ortaokul ve lise düzeyindeki eğitimlerde kullanılan akademik dil hakkında da bir bakış açısı oluşturmaktadır. Beşinci bölümde Dünyada ve Türkiye'deki akademik dil eğitimi uygulama örnekleri ders saati, yöntem ve materyaller kapsamında ele alınmış ve öneriler getirilmiştir. Altıncı bölümde, akademik Türkçe derslerinde kullanılan ders kitapları, içerikleri ve yapısal özellikleri açısından okuyuculara tanıtılmıştır. Konu kapsamında üç set ve

bir ders kitabı incelenmiştir. Bölümde ders kitaplarının biçimsel açıdan kapak, iç kapak, boyut, kâğıt, renk, ciltleme, tipografi özellikleriyle görsel kullanımları, dil becerilerinin sıralanışı ve uygulamaları, konu alan dağılımları ve etkinlikleri incelenmiştir. Yedinci, sekizinci, dokuzuncu ve onuncu bölümlerde, akademik Türkçe öğretiminde dil becerilerini oluşturan sırasıyla okuma, yazma, dinleme, konuşma eğitimlerinin alanyazın bilgisi, etkinlikler ve uygulama örnekleri yer almaktadır. On birinci bölümde akademik Türkçe öğretiminde dil bilgisi, akademik Türkçede kullanılan yapılar ve bu yapıların etkinliklerle öğretimi, örnek kullanımlarıyla birlikte sunulmuştur. On ikinci bölümde akademik söz varlığı teriminin kavramsal betimlemesi yapılarak İstanbul ve Erciyes Üniversiteleri bünyelerinde hazırlanan akademik Türkçe dil setlerinin söz varlıkları, Türkçe bilimsel metinlerdeki fiil kullanımları, sıklıkları açısından incelenmiştir. On üçüncü bölümde Türkçe bilimsel metinlerdeki özet, giriş, yöntem, bulgular ve sonuç bölümlerinde kullanılan *beraber/bununla beraber, ek olarak, yanı sıra/bunun yanı sıra* gibi bağlayıcılar hakkında veritabanlı bir çalışmayla bilgiler verilmiştir. 2018 yılından beri uygulanan uluslararası öğrenciler için akademik Türkçe derslerinde süreç temelli, ölçme ve değerlendirme yaklaşımı uygulandığı bilinmektedir. Derslerde devam zorunluluğu olup kurs sonunda herhangi bir başarı testi şimdilik uygulanmamakta, öğrencilerin gelişimleri ödevlerle takip edilmektedir. Ancak ilerleyen süreçte geleneksel ölçme ve değerlendirme uygulamaları da eğitim sürecine dâhil edilebilir. Bu nedenle on dördüncü bölümde ölçme ve değerlendirmenin temel kavramlarından olan *ölçme, değerlendirme, durum belirleme* kavramlarının ele alındığı, hazırlanan ölçme değerlendirme araçlarında *güvenirlilik* ve *geçerlik* özelliklerinin ve *performansa dayalı durum belirleme* yöntemleri hakkında bilgi verilmiştir. On beşinci bölümdeyse akademik dil becerilerinin etkinliklerle değerlendirilmesi, her bir dil becerisi ayrı bir şekilde ele alınarak işlenmiştir. On altıncı bölümde özellikle salgın döneminde önemi daha da artan ve 2020 yılı akademik Türkçe derslerinde uygulanmış olan uzaktan eğitim uygulamalarıyla akademik Türkçe dersleri hakkında bilgi verilmektedir. Söz konusu bölümde *kuantum öğrenme döngüsü destekli harmanlanmış akademik Türkçe öğretimi* hakkında teorik bilgi ve uygulama örnekleri yer almaktadır. On yedinci bölümdeyse mevcut akademik Türkçe derslerinde karşılaşılan genel güçlükler ve çözüm önerileriyle kitabımız sonlanmaktadır.

Yukarıda belirtilen bölümler kapsamında oluşturulan “Akademik Amaçlar için Türkçe Öğretimi -Kuram ve Uygulama-” başlıklı kitabımızın günümüz akademik Türkçe uygulamaları hakkında genel bilgi verme, uygulama örneklerini sunma ve gelecek çalışmalara zemin hazırlaması açısından alan uzmanlarına ve araştırmacılara yararlı olmasını dilerim.

Burak TÜFEKÇİOĞLU

Eskişehir, 2020

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Burak TÜFEKÇİOĞLU

1. Bölüm: Akademik Türkçe ve Temel Sorunları

Prof. Dr. Nuretin DEMİR - Hacettepe Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3891-6546

2. Bölüm: Akademik Dilin Tanımı ve Genel Yapısı

Dr. Öğr. Üyesi Gohar SEYEDİ - Lokman Hekim Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9324-7245

3. Bölüm: Özel Amaçlı Yabancı/İkinci Dil Öğretimi Kapsamında Akademik Amaçlı Türkçenin Yeri

Öğr. Gör. Eser KOCAMAN GÜRATA - Hacettepe Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0774-3208
Prof. Dr. Mustafa DURMUŞ - Hacettepe Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-5337-3113

4. Bölüm: Akademik Türkçe Eğitiminde Farklı Disiplinlerin Etkisi

Doç. Dr. Ersin KARADEMİR - Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8519-622X

5. Bölüm: Akademik Türkçe Derslerinin Kapsamı ve Uygulama Örnekleri

Dr. Gözde DEMİREL - İstanbul Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4138-5528

6. Bölüm: Akademik Türkçe Ders Kitaplarının İçerik ve Yapısal Özellikleri Açısından İncelenmesi

Dr. Öğr. Üyesi Gürkan MORALI - Erciyes Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8539-7507

7. Bölüm: Akademik Türkçe Öğretiminde Okuma Eğitimi

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emre ÇELİK - Ondokuz Mayıs Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2961-0035

8. Bölüm: Akademik Türkçe Öğretiminde Yazma Eğitimi

Dr. Haluk GÜNGÖR - Gazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4111-4106

9. Bölüm: Akademik Türkçe Öğretiminde Dinleme Eğitimi

Arş. Gör. Dr. Aliye Nur ERCAN GÜVEN - Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-3646-0231
Arş. Gör. Rabia GÜRBÜZ US - Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4320-5025

10. Bölüm: Akademik Türkçe Öğretiminde Konuşma Eğitimi

Doç. Dr. Gökçen GÖÇEN - Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-7552-8406

11. Bölüm: Akademik Türkçe Öğretiminde Dilbilgisi

Dr. Duygu AK BAŞOĞUL - İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa
ORCID No: 0000-0003-4065-2030
Öğr. Gör. Cansu AKSU RAFFARD - Yaşar Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-7457-6318

12. Bölüm: Akademik Türkçe Öğretiminde Söz Varlığı

Dr. Öğr. Üyesi Burak TÜFEKÇIOĞLU - Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8933-3850

**13. Bölüm: Akademik Türkçede Etkileşimli Üstsöylem Belirleyicileri:
Veritabanlı Bir Uygulama**

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Eda GÜNDOĞDU - Necmettin Erbakan Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-9074-7903

14. Bölüm: Akademik Türkçe Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme

Dr. Öğr. Üyesi Eren Can AYBEK - Pamukkale Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-3040-2337

**15. Bölüm: Akademik Türkçe Öğretiminde Eylem Odaklı Etkinliklerle
Değerlendirme**

Dr. Öğr. Üyesi Emrah BOYLU - İstanbul Aydın Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-9529-7369

16. Bölüm: Akademik Türkçe Öğretiminde Uzaktan Eğitim Uygulamaları

Öğr. Gör. Dr. Sevgi ÇALIŞIR ZENCİ - Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-7942-5452
Öğr. Gör. Dr. Olcay SALTİK - Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-1531-2042
Prof. Dr. Hülya PİLANCI - Anadolu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0276-4480

**17. Bölüm: Akademik Türkçe Derslerinde Karşılaşılan Güçlükler ve
Çözüm Önerileri**

Öğr. Gör. Dr. Erdost ÖZKAN - Pamukkale Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4366-243X
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BAŞKAN - Dicle Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-4028-9067

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iv
Bölümler ve Yazarları.....	vii

1. BÖLÜM

AKADEMİK TÜRKÇE VE TEMEL SORUNLARI

Örnek.....	1
Giriş.....	1
Akademik Metinlerde Dil Tercihi.....	3
Akademik Dil.....	5
Farklı Disiplinler, Farklı Varyantlar.....	6
Standart Yazılı Varyant.....	7
Terimler.....	7
Akademik Sözcükler.....	8
Düz Anlam.....	9
Betimleyici, Bilgilendirici Üslup.....	9
Kanıtama.....	9
Belli Yapıların Tercihi.....	10
Üslup Zaafı.....	10
Kurgu.....	11
Akademik Yazının Bölümleri.....	12
Kaynakça ve Kaynakçanın Verilişi.....	16
Tekrarlardan Arındırma.....	17
Son Okuma.....	18
Tasarım Öğeleri.....	19
Akademik Dil Öğretimi İçin Öneriler.....	19
Sonuç.....	20
Kaynaklar.....	20

2. BÖLÜM

AKADEMİK DİLİN TANIMI VE GENEL YAPISI

Giriş.....	23
Akademik Dilin Tarihi Gelişimi.....	23
Akademik Dil.....	26
Akademik Dilin Temel İlkeleri.....	27
Akademik Metin.....	29
Akademik Dil ve Günlük Konuşma Dili.....	32
Sonuç.....	37
Kaynaklar.....	38

3. BÖLÜM

ÖZEL AMAÇLI YABANCI/İKİNCİ DİL ÖĞRETİMİ KAPSAMINDA AKADEMİK AMAÇLI TÜRKÇENİN YERİ

Giriş.....	41
Özel Amaçlı Yabancı/İkinci Dil Öğretimi	42
Özel Amaçlı Yabancı/İkinci Dil Öğretiminin Ortaya Çıkışı ve Tanımı.....	42
Mutlak Özellikler	44
Değişken Özellikler.....	44
Özel Amaçlı Yabancı/İkinci Dil Öğretimi Alanları	45
Mesleki Amaçlı Yabancı/İkinci Dil Öğretimi	46
Akademik Amaçlı Yabancı/İkinci Dil Öğretimi	48
Yabancı/İkinci Dil Olarak Türkçenin Akademik Amaçlı Öğretimi	62
Sonuç.....	65
Kaynaklar.....	66

4. BÖLÜM

AKADEMİK TÜRKÇE EĞİTİMİNDE FARKLI DISİPLİNLERİN ETKİSİ

Giriş.....	69
Disiplin/Disiplinlerarası/Çok Disiplinli Kavramları	69
Disiplinlerarası İçeriklere Ait Kısa Literatür Taraması.....	74
Disiplinlerarası Bütünleştirme Uygulamaları ve Yaklaşımlar	75
Disiplinlerarası Yaklaşımların Akademik Türkçe Eğitiminde Kullanımı.....	77
Biyoloji, Sağlık, Kimya ve İlgili Alanlar İçin Örnek Okuma Metinleri	82
Fizik, Mühendislik ve Fen İle İlgili Alanlar İçin Örnek Dinleme İçeriği.....	84
Sosyal Bilimler ile İlgili Alanlar İçin Araştırma Ödevi	84
Kaynaklar.....	85

5. BÖLÜM

AKADEMİK TÜRKÇE DERSLERİNİN KAPSAMI VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Giriş.....	89
Akademik Dilin Boyutları.....	90
Dünyada Akademik Dil Öğretimi.....	92
Türkiye'de Akademik Dil Öğretimi.....	93
Akademik Türkçe Derslerinin Kapsamı.....	94
Akademik Türkçe Ders Kitapları	97
Sonuç ve Öneriler.....	99
Kaynaklar.....	100

6. BÖLÜM

AKADEMİK TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ İÇERİK VE YAPISAL ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Giriş.....	103
Biçimsel Özellikler Açısından Akademik Türkçe Ders Kitapları.....	105
Kapak.....	106
İç Kapak.....	107
Boyut.....	110
Kâğıt.....	111
Renk.....	111
Ciltleme.....	112
Tipografi.....	112
Görsel Unsur Kullanımı Açısından Akademik Türkçe Ders Kitapları.....	112
Dil Becerileri Açısından Akademik Türkçe Ders Kitapları.....	114
Alan ve Konu Dağılımı Bakımından Akademik Türkçe Ders Kitapları.....	115
Metinlerin Sunumu Bakımından Akademik Türkçe Ders Kitapları.....	117
Etkinlikler Açısından Akademik Türkçe Ders Kitapları.....	120
Kullanım Kolaylığı Açısından Akademik Türkçe Ders Kitapları.....	122
Erişilebilirlik Açısından Akademik Türkçe Ders Kitapları.....	124
Sonuç.....	125
Kaynaklar.....	128

7. BÖLÜM

AKADEMİK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE OKUMA EĞİTİMİ

Giriş.....	131
Akademik Okuma.....	133
Akademik Okuma Amacı.....	134
Eğitim/Öğrenme için Okuma.....	136
Bilgi Edinme için Okuma.....	136
Okuma Türleri.....	137
Etkili Okuma Teknik ve Stratejileri.....	137
Kaymağını Alarak Okuma (Skimming).....	137
Tarayarak Okuma (Scanning).....	138
Kapsamlı Okuma.....	139
Yoğun Okuma.....	140
Okuma Akıcılığı, Okuma Hızı ve Okuduğunu Anlama.....	141
Eleştirel Okuma Becerileri.....	142
Önizleme.....	142

Metnin Yapısını Analiz Etme.....	143
Ana Düşünceyi ve Yardımcı Düşünceleri Bulma.....	143
Düşünceleri Değerlendirme	144
Özetleme.....	145
Çıkarımda Bulunma	146
Sonuç Çıkarma ve Sonuçları Tahmin Etme.....	146
Genelleme Yapma.....	147
Stratejik Okuyucu Olma.....	148
Akademik Okuma Becerilerin Geliştirilmesinde Yöntembilimsel Yaklaşımlar	148
Okuma Materyalinin Seçimi	149
Okuma Sürecinin Aşamaları	149
Öğreticinin Öğrenme Ortamındaki Rolü	150
Akademik Okuma Süreci Basamakları.....	151
Akademik Okuma Gereksinimleri.....	153
Akademik Okuma Hedefleri.....	154
Sonuç.....	161
Kaynaklar.....	162

8. BÖLÜM

AKADEMİK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE YAZMA EĞİTİMİ

Giriş.....	165
Akademik Yazma.....	167
Akademik Yazmayı Geliştirme	171
Akademik Yazma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Yaklaşımlar	173
Ürün Odaklı Yaklaşım	174
Süreç Odaklı Yaklaşım.....	175
Tür Odaklı Yaklaşım	177
Yabancılara Türkçe Öğretiminde Akademik Yazma Becerisi.....	178
Sonuç.....	180
Öneriler.....	182
EK 1: Akademik Yazma Etkinlik Önerisi.....	183
EK-2: Öğrenci Yazısı Örneği.....	187
Kaynaklar.....	187

9. BÖLÜM

AKADEMİK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DİNLEME EĞİTİMİ

Giriş.....	191
İkinci veya Yabancı Dilde Dinleme Becerisi	193
Yabancı Dil Olarak Dinleme Becerisine Yönelik Yeterlilikler	197

Akademik Dinleme	206
İkinci veya Yabancı Dilde Akademik Dinleme	207
İkinci veya Yabancı Dilde Akademik Dinleme Öğretiminde İhtiyaçlar ve Yaşanılan Sorunlar.....	209
İkinci veya Yabancı Dilde Akademik Dinleme Öğretimine Yönelik Etkinlik, Materyal ve Uygulamalar	211
Sonuç.....	214
Ekler	215
Kaynaklar.....	221

10. BÖLÜM

AKADEMİK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KONUŞMA EĞİTİMİ

Giriş.....	225
Yabancı Dil Olarak Akademik Türkçe Öğretiminde Konuşma Becerisi.....	226
Yabancı Dil Olarak Akademik Türkçe Öğretiminde Konuşma Becerisine Yönelik Yeterlilikler	233
Yabancı Dil Olarak Akademik Türkçe Öğretiminde Konuşma Becerisine Yönelik Öğrenenlerin İhtiyaçları ve Yaşadıkları Sorunlar.....	244
Yabancı Dil Olarak Akademik Türkçe Öğretiminde Konuşma Becerisinin Değerlendirilmesi.....	249
Yabancı Dil Olarak Akademik Türkçe Öğretiminde Konuşma Becerisine Yönelik Materyal ve Uygulamalar	258
Sonuç.....	265
Kaynaklar.....	266

11. BÖLÜM

AKADEMİK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DİLBİLGİSİ

Giriş.....	271
Dilbilgisi.....	271
Akademik Metinlerde Dilbilgisi.....	272
Akademik Türkçede Dilbilgisi.....	277
Yabancılar Akademik Türkçe Öğretiminde Dilbilgisi	290
Sonuç ve Öğretime Yönelik Öneriler	292
Kaynaklar.....	304

12. BÖLÜM

AKADEMİK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE SÖZ VARLIĞI

Giriş.....	309
Akademik Söylemde Söz Varlığı	310

Akademik Dil Öğretiminde Sözcük Listeleri	315
Akademik Türkçe Ders Kitaplarındaki Sözcük Listeleri.....	316
İstanbul Uluslararası Öğrenciler için Sosyal Bilimlerde Akademik Türkçe.....	316
Uluslararası Öğrenciler için Sosyal Bilimlerde Akademik Türkçe	319
Erciyes Üniversitesi Uluslararası Öğrenciler için Akademik Türkçe Fen Bilimleri	322
Erciyes Üniversitesi Uluslararası Öğrenciler İçin Akademik Türkçe Sağlık Bilimleri	325
Akademik Söz Varlığında Fiiller	328
Türkçe Akademik Söz Varlığındaki Fiillerde Biçimbilimsel Yapılar	328
Sonuç.....	330
Kaynaklar.....	332

13. BÖLÜM

AKADEMİK TÜRKÇEDE ETKİLEŞİMLİ ÜSTSÖYLEM BELİRLEYİCİLERİ: VERİTABANLI BİR UYGULAMA

Giriş.....	335
Üstsöylem Belirleyicileri.....	336
Yöntem.....	339
Veritabanı	339
Veri Çözümleme Süreci	340
Bulgular ve Yorum.....	341
Sosyal Bilimler Alanı Kapsamında Etkileşimli Üstsöylem Belirleyicileri.....	342
Bağlayıcılar.....	342
Çerçeve Belirleyicileri.....	344
Metiniçi Belirleyiciler	344
Tanıtlayıcılar	345
Kod Çözümleyicileri.....	346
Fen Bilimleri Alanı Kapsamında Etkileşimli Üstsöylem Belirleyicileri	347
Bağlayıcılar.....	347
Çerçeve Belirleyicileri.....	348
Metiniçi Belirleyiciler	348
Tanıtlayıcılar	349
Kod Çözümleyicileri.....	350
Sonuç	350
Kaynaklar.....	352
EK 1. Sosyal Bilimler Veritabanı Tanık Tümceler	353
EK 2. Fen Bilimleri Veritabanı Tanık Tümceler	353
EK 3. Sosyal Bilimler Veritabanında Yer Alan Yayın Adları ve	

Erişim Uzantıları	354
EK 4. Fen Bilimleri Veritabanında Yer Alan Yayın Adları ve Erişim Uzantıları	357

14. BÖLÜM

AKADEMİK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Giriş.....	361
Ölçme, Değerlendirme ve Durum Belirleme.....	361
Güvenirlilik, Geçerlik ve Kullanışlılık.....	362
Güvenirlilik	363
Geçerlik	365
Açık Uçlu ve Seçme Gerektiren Maddeler	367
Açık Uçlu Maddeler	367
Uzun Yanıt Gerektiren Açık Uçlu Maddeler	367
Kısa Yanıtlı Maddeler	368
Sözlüler	369
Seçme Gerektiren Maddeler	369
Çoktan Seçmeli Maddeler.....	369
Doğru – Yanlış Maddeleri.....	370
Eşleştirme Maddeleri.....	371
Performansa Dayalı Durum Belirleme	371
Kontrol Listesi.....	371
Dereceleme Ölçeği	372
Dereceli Puanlama Anahtarı	373
Performans Görevleri	374
Öğrenci Ürün Dosyası.....	374
Öz-değerlendirme ve Akran Değerlendirme.....	375
Sonuç.....	376
Kaynaklar.....	377

15. BÖLÜM

AKADEMİK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE EYLEM ODAKLI ETKİNLİKLERLE DEĞERLENDİRME

Giriş.....	379
Eylem Odaklı Yaklaşım.....	382
Okuma Becerisini Değerlendirme	384
Dinleme Becerisini Değerlendirme	392
Konuşma Becerisini Değerlendirme.....	401
Yazma Becerisini Değerlendirme	413

Sonuç.....	427
Kaynaklar.....	428

16. BÖLÜM

AKADEMİK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE UZAKTAN EĞİTİM UYGULAMALARI

Giriş.....	433
Kuantum Öğrenme Döngüsü Destekli Harmanlanmış Akademik Türkçe Öğretimi	435
Uygulama Örnekleri	440
Uygulamada Kullanılan Web 2.0 Araçları	445
QR Kod.....	445
Padlet	446
Safeshare.....	446
PlayPosit.....	447
Voicethread.....	448
Uygulamada kullanılan Web 2.0 araçları	454
Word Art	454
Glogster	455
Nearpod.....	455
Socrative.....	456
AnswerGarden	457
Tagxedo	458
Sonuç.....	459
Kaynaklar.....	460

17. BÖLÜM

AKADEMİK TÜRKÇE DERSLERİNDE KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Giriş.....	463
Akademik Türkçe Derslerinde Karşılaşılan Güçlükler.....	464
Öğrenci Kaynaklı Güçlükler	464
Eğitmen Kaynaklı Güçlükler	465
Ders Kitapları ve Materyal Kaynaklı Güçlükler	466
Öğrenim Sürecindeki Diğer Güçlükler	467
Sonuç.....	469
Kaynaklar.....	470
Yazarlar Hakkında.....	471

1. BÖLÜM

AKADEMİK TÜRKÇE VE TEMEL SORUNLARI

Prof. Dr. Nuretin DEMİR - Hacettepe Üniversitesi/Al-Farabi Kazakh
National University
ORCID No: 0000-0002-3891-6546

So eine Arbeit wird eigentlich nie fertig, man muß sie für fertig erklären, wenn man nach Zeit und Umständen das Möglichste getan hat.

“Böyle bir çalışma asla bitmez, zamana ve şartlara göre yapılabilecekler yapıldıysa, bitmiş sayılmalıdır.”

Johann Wolfgang von Goethe

Giriş

Her dil, çeşitli nedenlerle ortaya çıkmış farklı gerçekleştirme biçimlerinden oluşur. Tek biçimli, değişime kapalı bir doğal dil yoktur. Zaman, mekân, sosyal gruplar, başka dillerle ilişkiler, bağlam, bireylere özgü dil kullanımları dillerdeki değişme nedenlerinin en bilinenleridir. Dil tarihinde, sözlüklerde ve yazım kılavuzlarında kodlama, kuralcı dil bilgisi kitaplarında tanımlama, anadili eğitimi araçlarıyla öğretme, dil politikalarıyla destekleme gibi yollarla belli işlevlerde kullanılmak üzere mümkün olduğunca tek biçimli bir standart varyant oluşturma çabasının örnekleri çoktur. Ancak tek biçimli bir varyant oluşturma çabası daha çok yazımla ilgilidir. Yazımdaki tek biçimlilik ise, dilde varyantlaşmaya engel oluşturmaz.

Geniş kesimlerce anlaşılan ve alt okumalara izin vermeyen bir standart varyanta devlet idaresi, hukuk, eğitim, yabancı dil eğitimi, ulusal basın gibi alanlarda ihtiyaç duyulur. Ne var ki yazı dili ile sıkça eşdeğer tutulan standart varyantın tek biçimli olduğu bir yanılgıdır. Gerçek dil kullanımlarında standart varyant içinde de her biri kendine özgü işlevleri karşılayan alt varyantlar bulunur. Alt varyantlar; söz varlığı, belli dil bilgisel yapıların tercihi, biçimsel bir değişiklik olmadan aynı

ifadenin metin türüne ve bağlama göre değişen anlamlar taşınması gibi ölçütlerle birbirinden ayrılır. Standart varyantı en iyi temsil ettiği yanlışıyla sözlük yazımı ve dil bilgisi araştırmalarında sıkça temel tanımlama kaynağı olarak görülen edebiyat eserlerinde, yazarın tercihi ve yeteneğine bağlı olarak dilin her tür varyantı bulunabilir. Bunun örneğini görmek isteyenler Orhan Kemal'in Çukurova'yı konu alan eserlerine bakabilir.

Bir dil içerisinde konuşurlar tarafından gramatikal ve mantıksal olarak kabul edilebilir durumdaki bütün varyantlar, özü itibarıyla ilgili dilin dil bilgisi imkanlarının izin verdiği sınırlar içerisinde ortaya çıkabilir. Türkçeden hareketle söyleyecek olursak Türkçenin duruma, bağlama, konusuna göre “doğru” kabul edilen her tür kullanımı, en üst seviyedeki edebi eserden en kaba argoya kadar, Türkçedir. Kuralcı yaklaşımlarda bozuk, kirli, kaba görülenler de dâhil olmak üzere dil içindeki her varyantın “dil topluluğu” için anlamlı bir işlevi, toplumda bir karşılığı vardır. İşlevi olmayan bir varyant yoktur. Bir söz, cümle veya metin; kullanıldığı bağlam, katılanlar arasındaki sosyal ilişkiler, metnin türü gibi nedenlere bağlı olarak değişen, bazen birbirine zıt anlamlar kazanır. Örnek olarak *dur!* gibi basit bir emir cümlesi yapısında hiçbir değişiklik olmadan genellikle ilgili jargonda kesin bir durma emri, birlikte bir iş yapmaya çalışan ve bu arada sohbet eden iki arkadaşın dilinde “bir saniye, bir de şöyle yapalım” gibi bir anlamı gösterir. *Dur, bir de şununla açmaya çalışalım*. Bu tür örnekleri çoğaltabiliriz. *Seni hayin seni* gibi bir cümle ciddi bir tehdit içerdiği gibi dostlar arasında güzel bir şeyden duyulan şaşkınlığın şaka yollu ifadesini de gösterebilir.

Standart varyantın kullanıldığı alanlardan biri, bütün basamaklarıyla eğitimidir. Ülkelerin kalkınması ve bireylerin yaşam standartlarının yükselmesinin en etkili araçlarından olduğu için toplumun tamamını ilgilendiren, ileri derecede kurumsallaşmayı ve organizasyonu gerektiren eğitim alanında geniş kitlelerce anlaşılacak, yerel ve sosyal iz taşımayan, alt okumalara izin vermeyen bir standart varyantın kullanılması önemlidir. Nitekim Türkçenin sadeleşmesinde geniş halk kesimini eğitime ihtiyacının ortaya çıkardığı talepler büyük bir rol oynamıştır (bk. Demir 2009, 2010).

Bu çalışmanın sınırlı çerçevesinde eğitimin bütün aşamalarıyla ilgili dil sorunlarını layıkıyla ele almak mümkün değildir. Bu nedenle yazıda, kitabın genel amacına uygun olarak, akademik metinlerle ilgili bazı temel konular üzerinde duracağım. Derinlemesine bir literatür tartışması yapmayacak, tersine araştırma yöntemlerine dair mevcut kaynaklara rağmen akademik yazılarda tekrar tekrar karşımıza çıkan yaygın sorunlara odaklanacağım. Yazının amacı, deneyimlerimden hareketle akademisyenlere veya akademisyen adaylarına akademik yazılardaki temel hataları ana hatlarıyla tanıtmak ve bu hatalardan kaçınma yollarını göster-

meye çalışmaktır. Deneyimler, lisansüstü öğrenci danışmanlıkları, dergi ve kitap editörlüğü; kitap, proje ve makale raportörlüğü gibi yayımlanmadan önce görme şansı bulduğum metinler ve bilimsel metin olduğu iddiasını taşıyan yayımlanmış metinlere dayanmaktadır. İşaret edilecek pek çok sorunu yayınlardan hareketle örneklendirmem mümkündür, ancak bu çalışma çerçevesinde bunu yapmayacağım. Her okuyucu kendi alanıyla ilgili metinleri gözden geçirirken burada dile getirilecek sorunları göz önünde bulundurabilir. Sözde hakemlik ve sözde editörlüğün yapıldığı dergi, kitap tarzı yayınlarda işaret edilecek hata örneklerini bulmak oldukça kolaydır.

Akademik Türkçe, standart Türkçenin aşağıda ana hatlarını vermeye çalışacağım kendine özgü özellikleri olan bir alt varyantıdır. Yazılı bir varyant olmakla birlikte ders anlatımları, çeşitli türden sunumlar, konferanslar gibi sözlü olarak yapılan akademik etkinliklerde de kullanılır. Neredeyse hiçbir çaba harcanmadan edinilen ana dilinden farklı olarak öğrenilmesi gereken bir varyanttır. Akademik Türkçenin öğrenilmesi, lisansla başlar. Akademisyen adayının en geç doktora aşamasında akademik dili yetkin bir biçimde kullanması beklenir. Ancak yeni araştırmalar yeni terimleri, yeni teknik sözcükleri ve yeni üslup biçimlerini de beraberinde getirdiği için akademik Türkçe öğrenimi akademisyenler için ömür boyu süren bir uğraştır.

Akademik metinler daha çok doktora eğitimi almış bilim insanları tarafından üretilir. Bir alanda doktora yaparak uzmanlaşmış birinin; uzmanı olduğu konuları ve araştırma sonuçlarını yetkin bir dille yazılı ve sözlü olarak anlatabileceği, kusursuz olmasa bile kendi içinde tutarlı, üslup zaaflarından arınmış bir metin ortaya koyabileceği varsayılır. Ancak bu ideal duruma her zaman ulaşıldığını söyleyemeyiz. Akademisyenlerin akademik dil konusunda yeterli rehberlik almamaları, metin oluşturmada gerekli titizliği göstermemeleri, sözde hakemlik ve sözde editörlük gibi nedenlerle yayımlanmış da olsa bilimsel çalışmalarda ciddi dil sorunlarıyla karşılaşırız. Bu yazının sınırlı çerçevesinde Akademik Türkçe sorunlarını bütün ayrıntılarıyla ele almak ve akademik Türkçe sorunlarına çözüm üretmek mümkün değildir. Akademik dil ve akademik yazma konusu bir araştırma alanı olarak görülmeli, genellenebilecek bilgilere ulaşmak için daha fazla ön araştırma yapılmalıdır. Bu yazı, bu yönde atılmış bir adım olarak değerlendirilmelidir.

1. Akademik Metinlerde Dil Tercihi

Akademik kurumlarda eğitimin tamamı veya bir kısmı tek dilde veya birden çok dilde olabilir. Bu; ülkede anadili olarak konuşulan dil veya diller, kolonyalist ülkenin dili ya da bilim ve teknolojiye ileri gittiği düşünülen bir ülkenin dili akademik eğitimin dili olabilir.